

WOJNA I WOJSKOWOŚĆ W MITOLOGII STAROŻYTNEJ GRECJI

Jednym z najsłynniejszych epizodów *Iliady*, najstarszego poematu greckiego tradycyjnie przypisywanego Homerowi, jest scena bezczeszczenia zwłok Hektora przez Achillesa. W ramach zemsty za śmierć swojego przyjaciela Patroklosa, Achilles ciągnął ciało trojańskiego królewicza za swoim rydwanem wokół murów Troi i obozu greckiego, powtarzając ten rytuał dziennie aż do momentu interwencji Zeusa. Ten brutalny epizod, stanowiący apogeum całego eposu, był momentem największego triumfu Achillesa, traktowanego jako ideał wojownika przez całe pokolenia starożytnych Greków. Zemsta Achillesa uwieczniona w ten sposób w *Iliadzie*, której początki sięgają wczesnego okresu archaicznego w Grecji (tradycyjnie obejmującego lata ok. 750-479 r. p.n.e.), stoi jednak w radykalnej sprzeczności z kluczowymi wartościami, jakie znamy z literatury greckiej epoki klasycznej (ok. 479-338 r. p.n.e.). *Antygona* Sofoklesa lub *Blagalnice* Eurypidesa ukazują moralny i boski imperatyw, który nakazywał szacunek dla zwłok wszystkich zmarłych. Według historyka Herodota (*Dzieje* 9.79) bezczeszczenie zwłok pokonanych wrogów było aktem barbarzyńskim, całkowicie nieprzystającym Grekom. Wojenne sceny *Iliady*, w których maltretowanie zwłok wroga przypisane jest *wyłącznie* Grekom (w tym największym bohaterom poematu – Achillesowi, Agamemnonowi i Ajasowi) są zatem paradoksem, który zaobserwował już Platon w swoim *Państwie* (3.391b-c).

Treść eposu *Iliady*, relacjonująca oblężenie Troi przez siły greckie pod wodzą Agamemnona, oparta jest na mitologicznej tradycji wojny trojańskiej, która oprócz *Iliady* składała się na wiele innych poematów należących do tzw. cyklu epickiego. Będąc jednym z najbogatszych źródeł historycznych na temat kultury, społeczeństwa i życia politycznego mieszkańców starożytnych *poleis*, mitologia grecka obfituje również w tematykę wojenną – praktyki, rytuały i ideologię. Mity greckie były ze swej natury niezwykle zmienną formą kulturowego przekazu, który obejmował wiele artystycznych form (literatura, ceramika, poezja, rzeźba, architektura). Zajmując centralne miejsce w życiu codziennym starożytnych Greków, opowieści mitologiczne pozostawały więc otwarte na nowe interpretacje. Mitologiczne przedstawienia epizodów wojennych, takich jak wojna trojańska czy wyprawa siedmiu przeciw Tebom, zawierają z tego powodu w sobie potencjał do studiów nad popularnym dyskursem o greckich praktykach wojennych. Inspirując się wyobrazeniami i oczekiwaniami odbiorców, którzy w pieśniach o heroicznym wyczynach Achillesa i Hektora odnajdywali własne doświadczenia z wojny, autorzy mitów wzorowali się na kulturowych wartościach czasów, w jakich żyli. Przypadek maltretowania zwłok Hektora przez Achillesa ukazuje nam różnice w praktyce i etycznych standardach prowadzenia wojny między Grekami epoki archaicznej i klasycznej. Badania tych różnic, które często prowadziły do reinterpretacji archaicznych mitów przez pisarzy, artystów i polityków okresu klasycznego, będą głównym tematem badawczym proponowanego projektu.

Ogólnym celem projektu jest gruntowne przestudiowanie całej mitologii starożytnej Grecji w poszukiwaniu scen przedstawiających wszystkie formy militarnych konfliktów. Pomimo ich ogromnej historycznej wartości, mity greckie zaskakująco rzadko pojawiają się w naukowych pracach dotyczących wojny i wojskowości antycznych Greków. Analiza nowych, wcześniej niezbadanych źródeł w postaci archaicznych mitów o tematyce wojennej i ich odbioru w epoce klasycznej, otwiera zatem szereg nowych możliwości pominiętych przez innych specjalistów starożytnej wojskowości, umożliwiając nam unikatowy wgląd w ewolucję praktyk i ideałów wojennych antycznych Greków. Naukowe znaczenie wyników proponowanych badań będzie miało również szczególną wartość dla naszego zrozumienia mechanizmów kulturowego przekazu, stanowiąc zarazem istotny wkład w dyscyplinach naukowych, które zajmują się wojną, wojskowością i mitologią, jak również dla badań nad socjologią społeczeństwa starożytnego, studiami kulturowymi i polityką.